326.1 1978: 4

LÄNSSTYRELSEN
GÄVLEBORGS LÄN
NATURVÅRDSENHETEN 1979

Naturinventering av Testeboån
Sträckan Ockelbo - Oslättsfors

Gävleborgs naturvårsförbund
Ulf Swahn

Länsstyrelsen
801 09 GÄVLE

Gatuadress:
Borgmästarplan

Telefon:
026-12 91 00

NATURINVENTERING AV TESTEBOÅN

sträckan

OCKELBO - OSLÄTTFORS

Gävle i april 1979

Ulf Swahn
Gävleborgs Naturvårdsförbund

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Inledning	s 1
Allmän översikt av inventerings-området	s 3
Vegetationen inom området	s 7
Områdets fågelfauna	s 16

INLEDNING

Planerna på ett mer intensivt utnyttjande av Testeboån nedströms Ockelbo för främst kanotsport har föranlett Gävleborgs Naturvårdsförbund (GNF) att företa en naturinventering av det aktuella området. Eftersom naturförhållandena längs ån är dåligt dokumenterade har GNF ansett att en inventering av främst vegetation och fågelfauna borde föreligga innan planerna på en kanotled från Ockelbo ned till Högbo/Gävle förverkligas. Syftet härmed borde då vara att naturvårdens intressen kunde vägas in redan i samband med berörda myndigheters planering av en sådan led.

GNF gav mig därför (juli 1978) i uppdrag att utföra en inventering av naturen längs Testeboån från Ockelbo och i första hand ned till Oslättfors. För den del av ån som ligger nedströms Oslättfors föreligger sedan tidigare ett par vegetationsundersökningar (dels av S. Rune i "Testeboån- för rekreation och fritid" och dels en vegetationskartering utförd av länsstyrelsen). Denna del av ån ligger således utanför mitt inventeringsområde.

Med hänsyn till den relativt korta undersökningstid som stått till mitt förfogande måste inventeringen med nödvändighet bli helt översiktlig. Någon utförlig vegetationskartering har således inte varit möjlig att utföra. Många av de uppgifter som lämnas i inventeringen grundar sig däremot på flera års observationer i samband med ett otal exkursioner jag företagit i området. Beträffande vegetationsbeskrivningarna kan påpekas att jag delat in området i "delområden" och sökt ange dessas karaktärsväxter utan att presentera utförliga artlistor. Fågelfaunan presenteras art för art.

Naturen längs Testeboån är utomordentligt växlande och vacker, på många sätt unik för våra trakter. Många likheter föreligger med nedre Dalälvsområdet. De sista åren har också inneburit en mycket kraftig tillströmning av besökare till området, mest beroende på kanotsportens nära nog explosiva utveckling. Det är naturligtvis

ett önskemål att vårt rekreationsbehov skall kunna länkas samman med den på många sätt ömtåliga naturen längs ån så att graden av påverkan blir så liten som möjligt. Denna inventering får, trots uppenbar översiktlighet, ses som ett naturvårdens första bidrag härtill.

Länsstyrelsen och Korsnäs-Marma AB har tillskjutit medel för täckande av kostnader i samband med inventeringsarbetet.

Gävle i april 1979

Ulf Swahn

ALLMÄN ÖVERSIKT AV INVENTERINGSOMRÅDET

Läge - inventeringsområdets geografiska omfattning

Testeboåns källflöden återfinns i sydvästra Hälsingland varifrån ån tar ett sydostligt lopp och rinner så småningom ut i Gävlebukten vid Strömsbro. Under övervägande delen av sitt lopp rinner ån genom stora skogsområden, endast här och där avbrutna av odlingsbygder (främst vid Åmot,Ockelbo och Åbyggeby).

Den här inventerade delen av Testeboån omfattar dess lopp nedströms Ockelbo till Oslättfors, se karta nedan. Jämför kartbilaga 1.

Kartbilaga 2.

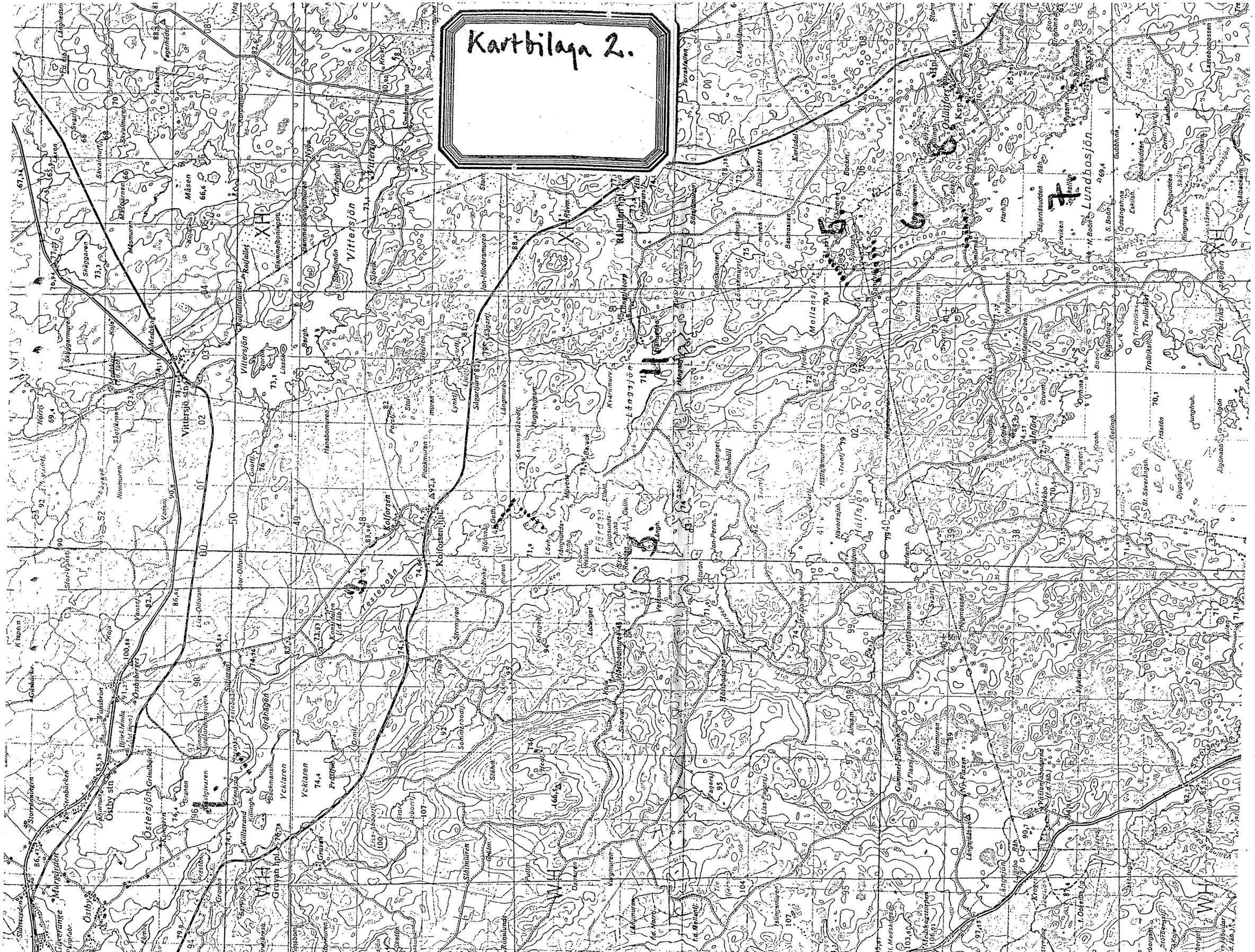
Vittersjön
Lundbasjön
Kolforsen
Kolforsen hpl
Gruvan hpl
Östby sth
Östersjön
Yckfaren
Grähagen
Trollriksstugan
Trollriksstugan
Trollriksstugan

Naturförhållanden längs ån

Som påpekats ovan så har Testeboån ett mycket variationsrikt lopp och ett flertal naturtyper finns representerade längs stränderna. Just i denna omväxlande natur torde nog orsaken till åns stora popularitet stå att finna.

Uppe i nordväst (i Alfta finnskog) avvattnar ån och dess källflöden myrrika skogsmarker. Än är här en typisk norrländsk "skogsså", långa forssträckor bryts av blanka sel och små sjösystem. Längre ned, mot Ámot och Ockelbo, möter odlingslandskapet och ån lämnar den utpräglade norrlandsterrängen för att omge sig med frodigare stränder. Nedströms Ockelbo utbreder sig ett fjärdrikt ålandskap, barrskog och myrar kantar stränderna. Allt myrvatten som tillflyter medför att åvattnet blir starkt humusfärgat och siktdjupet ringa.

Sträckan Ockelbo - Oslättfors uppvisar, enligt min mening, en unik blandning av norrländsk och mellansvensk natur. Nedströms Oslättfors ger ånaturen ett mer sydländskt intryck med örtrika strandängspartier och lövskogsbårder med stort inslag av ek,ask,asp och lind.

De yttre betingelserna medför att vegetationen varierar starkt inom inventeringsområdet. En närmare redogörelse för de olika naturtyperna återfinns i delområdesbeskrivningarna.

Markanvändning - friluftsliv

Den nuvarande markanvändningen längs ån domineras förstås av skogsbruket, endast smärre områden nyttjas för jordbruk. Längre tillbaks har man utnyttjat strandängar-myrar för slåtter och bete. På många ställen kan man finna resterna av det forna slåtterbruket, då framför allt murknande hölador och hässjestörar. Av skifteskartor från 1800-talet framgår också att man intensivt nyttjade ängsägor i anslutning till ån.
Stenkistor och pålar vittnar om att ån tidigare varit en betydande flottningsled.

Det moderna friluftslivet har på senare tid givit upphov till ett

ökat tryck på Testeboområdet. Främst bör då fritidsfisket nämnas, som främst kring Forsby och Brännsågen ökat kraftigt. Även Lundbosjön är populär bland fritidsfiskare vilket tyvärr medfört en viss negativ effekt på miljön. Slitaget är märkbart på många öar och längs vissa strandavsnitt. Den livliga båttrafiken (motorbåtar) på sjön är i viss mån störande för Lundbosjöns fågelliv.

Förutom fisket så har kanotsporten utvecklats mycket snabbt i området och en mer eller mindre lämplig kanotled från Högbo via Lundbosjön och Smörnäs upp mot Ockelbo har presenterats. Kanotuthyrning finns för närvarande i Högbo och Smörnäs. Det skall poängteras att Testeboån nedströms Ockelbo utgör ett mycket attraktivt kanotvatten och att man framöver får räkna med ett alltmer ökat intresse för ån och kanoting.

Tidigare dokumentation av områdets natur

Testeboån har aldrig gjorts till föremål för någon uttömmande biologisk beskrivning, de undersökningar som föreligger är begränsade till att avse området nedströms Oslättfors. Här märks framförallt Sven Runes naturvårdsinventering i samband med den s.k Testeboåutredningen 1972 (Gävle kommun). Vidare föreligger en vegetations-[x)] av strandområdet från Oslättfors-Forsby-Strömsbro, utförd på uppdrag av länsstyrelsen. Gävle fågelklubb har i skrivelse till länsstyrelsen (1976) föreslagit att man vid planering av området tar största möjliga hänsyn till känsliga fågelbiotoper.

x) - kartering

VEGETATIONEN INOM OMRÅDET - DELOMRÅDESBESKRIVNINGAR

En översikt av de olika naturtyperna längs den inventerade åsträckan och vegetationens sammansättning i dessa låter sig bäst göras i form av en områdesindelning. Man kan då låta ett delområde karaktäriseras av en eller flera "typ-biotoper". Nedan beskrivs de olika delområden jag avgränsat i inventeringsområdet.

1 Ockelbo - Harsnäs, Östersjön och Ycklaren
2 Harsnäs - Kolforsen
3 Fjärden
4 Långsjön - Mellansjön
5 Sjuforsholmen - Grytströmmen
6 Smörnäsfjärden
7 Lundbosjön
8 Landsvägsbron - Oslättfors

OBS Den närmare avgränsningen av områdena framgår av kartbilaga nr 2.

1. Nedströms Ockelbo - Harsnäs, Östersjön och Ycklaren.

Testeboån har i allmänhet en övervägande oligotrof prägel men de eutrofa inslagen är många. Sålunda visar detta område av ån, speciellt nära Ockelbo samt i Östersjön, tydlig eutrofering. Detta förhållande får tillskrivas områdets geologi, de intilliggande åkermarkerna och i viss mån också utsläpp från Ockelbo samhälle.

Omedelbart nedströms Ockelbo rinner ån bred och den kantas här av jordbruksmark (åkrar och betesmark, ibland igenvuxen). Vegetationen i vattenstrandzonen domineras här av bladvass, säv och sjöfräken (Phragmites communis, Scirpus lacustris, Equisetum fluviatile). Här och där växer bredkaveldun (Typha latifolia). Vid "Östby - uddens" spets breder ån ut sig och bildar en fjärd, Ycklaren. Dennas moränstränder kläds

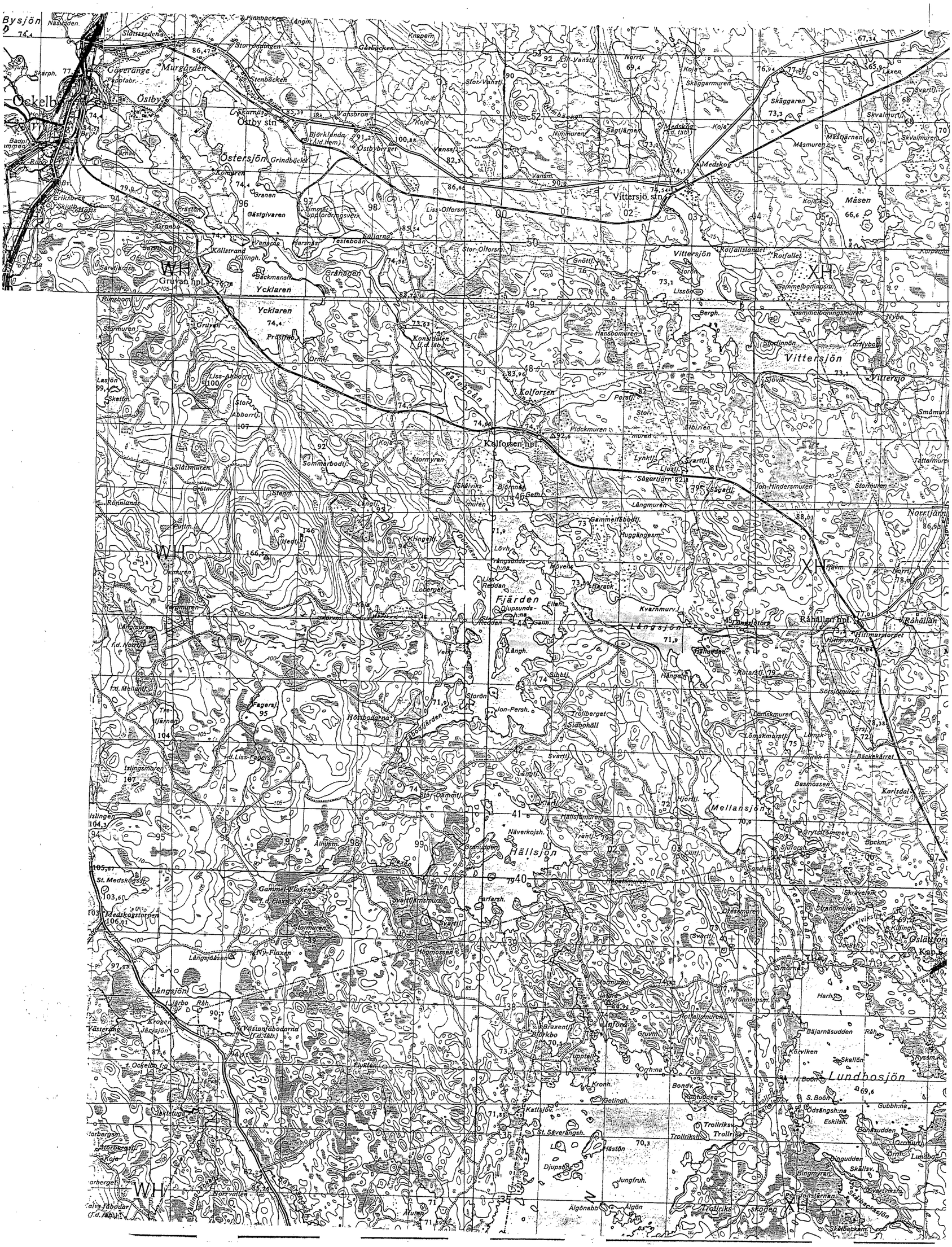
Byssjön
Näsudden
Hinnbacken
Långm.
Knapern
Gåsbacken
Slåtteveden
Stortorpsängen
Gävleränge
Pappfabr.
Murgården
Stenbäcken
Ockelbo
Östby
Östby stn
Skurnäset
Vansbron
Björklanda (Ad. Hem)
Östbybergen
Vansj.
Östersjön
Grindbäcken
Kohuren
Granen
Prästen
Granbo
Eriksberg
Skjutbanor
Gästgivaren
Timmer-upplordrings-verk
Liss-Olforsn.
Vittersjö stn
Vittersjön
Måsen
Rotfallsstation
Rotfallet
Gammelborrningsm.
Nybo
Stor-Olforsn.
Testeboån
Fullarna
Harsnäs
Venegrå
Källstrand
Källingh.
Backmansh.
Gruvan hpl.
Gruvan
Ycklaren
Gråsagen
Prästtjäb.
Rimsbom
Stormuren
Konsdalen (f.d. tjäb.)
Hansbomuren
Bergh.
Lassön
Skeltn.
Liss-Abborrtj.
Stor-Abborrtj.
Kolforsen
Kolforsen hpl.
Pickmuren
Lynktj.
Svartj.
Ljustj.
Sågartjärn
Sågartj.
Joh-Hindersmuren
Stormuren
Tättarmuren
Småmuren
Sjövik
Vittersjö
Sommarbodtj.
Stormyran
Slåttmuren
Rönnlands
Stenn.
Långt.
Gammelstabodtj.
Huggångesm.
Norrtj.
Kringeltj.
Dalviken
Lövh.
Trångsunds-hina
Mövena
Fjärden
Lisa Reddan
Djupsunds-hina
Ellenh.
Barack
Kvarnmurv.
Råhällen hpl.
Råhällan
Hittmurstorpet
Hittmurs
Långsjön
Hällsgeden
Hängelö
Rutan 79
Sörsj.
Lomskmuren
Bäckekärret
Basmossen
Karlsdal
Mellansjön
Hällsjön
Näverkojsh.
Hällsmuren
Gryts tömmen
Bockm.
Sandvik
Skräcvelvik
Strandmuren
Oslätten
Kap.
Smörnäs
Harh.
Rotfallsmuren
Bäjarnäsudden
Råh
Körviken
Skällön
Lundbosjön
N. Boön
S. Boön
Bondv.
Getingh.
Kattsjöv.
St. Säverängsh.
Trollriksv.
Trollriksh.
Hästön
Djupstj.
Jungfruh.
Älgönabb
Älgön
Trollicke
Kogen
Skälbackarn
Ödsängsh:na
Eskilsh.
Bönsudden
Lundbon
Skällsv.
Bingmyren
Gubbh:na
Rysam.
Ockelbo f.d.
Ockelbo f.d.
Ockelbo f.d

till övervägande del av barrskog med alsnår ner mot vattnet. Vegetationen i Ycklaren är av oligotrof karaktär och mycket artfattig. Sjöfräken bildar ofta glesa bestånd på grundare vatten.

Ycklaren förenas genom ett smalt sund med nästa fjärd, den s.k Östersjön. I Östersjön är de eutrofa inslagen många och iögonen fallande. Stränderna utgörs av lersediment och är till övervägande del utnyttjade för jordbruk. Gödsling av de intilliggande åkerfälten inverkar troligen på sjöns vegetation. Vassruggarna är här kraftigare än på de flesta håll längs Testeboån. På grundare vatten påträffas sådana arter som stor och vanlig igelknopp, bredkaveldun, missne och gul svärdslilja (Sparganium ramosum, S. simplex, Typha latifolia, Calla palustris, Iris pseudacorus). Algproduktionen i vikarna är riklig. Bland vattenyteväxter i sådana vikar märks andmatsarter samt vit och gul näckros (Lemna sp., Nymphae alba, Nuphar luteum). I vattnet är gädd- och ålnate samt hästsvans och axslinga rikligt förekommande (Potamogeton natans , P.perfoliatus,Hippuris vulgaris, Myriophyllum spicatum).

2. Harsnäs - Kolforsen

Detta område karaktäriseras av åns relativt lugna lopp, strandpartierna består ofta av barrskog och al-eller videbuskage. F.d. betesmark återfinns vid Säljarna, Konstdalen och kring Kolforsen. Tyvärr tränger olika Salixarter på och de få ängsfragmenten för en tynande tillvaro. Älvängsliknande högörtsvegetation finns dock fortfarande, ex vid Konstdalen.

Vid bron strax N om Konstdalen trängs ån samman till en vacker fors.

Vegetationen längs ån består av en blandning av oligotrofa och eutrofa arter, i huvudsak förekommer bladvass och säv endast i glesare bestånd (Phragmites communis, Scirpus lacustris) i grundare vikar bildar sjöfräken och starrarter tätare samhällen (Equisetum fluviatile, Carex sp). Bland många andra märks sköldbladsmöja och sjöranunkel (Ranunculus peltatus, R. lingua).

Nedan Kolforsen randas ån av myr/mossemark, med påfallande sparsam

vattenstrandvegetation. Just i strandkanten växer här bl.a kärrspira (Pedicularis palustris). Vid Getholmen ändrar ån karaktär och som ett "bihang" bildas Fjärden.

3. Fjärden

Fjärden är en typisk oligotrof skogssjö med en för dessa trakter nära nog unik vildmarksprägel. Sjön och dess omgivningar är lyckligt förskonade från bebyggelse, endast på ett par öar finns idag fritidshus. Ett flertal vackra öar och djupt inskurna vikar ger sjön ett mycket omväxlande utseende. Längs stränderna och på öarna dominerar en torr tallhedskog med graninslag på fuktigare mark. Märkligt nog är övervägande delen av strandskogen tämligen opåverkad av modernt skogsbruk, stora hyggen letar man förgäves efter.

Fågellivet får anses jämförbart med andra sjöar i motsvarande miljöer. Antalet häckande arter är relativt ringa, den närbelägna Lundbosjön tycks av någon anledning vara mer attraktiv. I Fjärden förekommer dock typiska skogssjöarter som fiskgjuse, storlom och knipa.

Större delen av Fjärden är av oligotrof prägel med en både art- och individfattig flora. Stränderna längs både fastland och öar är oftast steniga med en trivial flora. Dock finns några grunda vikar, speciellt vid Fäbodfjärden, Sibohällsviken och sundet vid Storön, som hyser tätare bestånd av bladvass, säv och sjöfräken (Phragmites communis, Scirpus lacustris, Equisetum fluviatile) Här förekommer också rika bestånd av vit- och gul näckros, olika natearter , hästsvans, igelknopp, bredkaveldun och vattenklöver (Nymphae alba, Nuphar luteum, Potamogeton sp., Hippuris vulgaris, Sparganium sp., Typha latifolia, Menyanthes trifoliata). I övriga delar av sjön är denna vegetationstyp mindre framträdande eller saknas. På grunt vatten vid steniga stränder förekommer sjöns karaktärsart, nämligen det vackra notblomstret (Lobelia dortmanna).

Öarna, som är åsformade, bekläds som nämts ovan av en torr tallskog med insprängda bestånd av björk, al och asp. Skogen är artfattig med framförallt renlavar samt blåbär, lingon, ljung och skogskovall som dominerande arter i fältskiktet. Naturmiljön på dessa öar är utomordentligt tilltalande och ger ett orört intryck.

4. Långsjön - Mellansjön

Till en början bildar ån här en lugn och bred fåra för att efter ca. en km vidga sig och bilda den s.k Långsjön. Vid Hångeln trängs ån ihop till ett par forsar. Långsjön och åsträckan N om sjön och hitom Fjärdens utflöde har en fattig vegetation. Glesare sävruggar och sjöfräkenbestånd finns speciellt på grundare vatten. Vid Möven kantas ån av myrmark. I övrigt domineras stränderna av barrblandskog med starkt inslag av lövträd, främst al och asp. I den smalare åsträckan uppträder (som på många andra ställen läbgs ån) flytbladsformer av några igelknoppsarter (Sparganium ramosum, S. simplex) vilkas blad bildar långa slingor på vattenytan. Sommaren 1977 påträffade jag det sällsynta flotagräset bland de två övriga arterna (S. Friesii).

Vid Hångeln finns sedan gammalt en damm och i anslutning till denna ligger ett fritidshus. I forsarna nedan dammtrösklarna uppträder både vanlig näckmossa och dalkarlsmossa (Fontinalis antipyreticum, F. dalecarlia) rikligt på stenar och träkistor under vattenytan. Förekomsten av näckmossan tyder på att vattnet är mer näringsrikt här och detta avspeglas också på kärlväxtfloran i forsen. Sålunda finns några bestånd av gul svärdslilja, missne, svalting och stor igelknopp (Iris peseudacorus, Calla palustris, Alisma plantago-aquatica, Sparganium ramosum). I strandskogen börjar ask att uppträda.

Den smalare åsträckan nedströms Hångelforsarna är mycket vacker. Älvängar uppträder här, fortfarande förskonade från allvarlig igenväxning. Troligen har dessa fuktängar brukats för slåtter längre tillbaks i

tiden. Ännu utsätts dessa ängar för säsongsbundna översvämningar varigenom mycken näring tillförs. Detta medför i sin tur en hög produktion av växtsubstans. Örtrikedomen är stor på dessa ängar (speciellt på den smala "tungan"), förutom starr- och gräsarter märks bl.a älgört, strätta, humleblomster, fackelblomster, vänderot, samt mindre arter som sumpförgätmigej och vattenmåra (Filipendula ulmaria, Angelica silvestris, Geum rivale, Lythrum salicaria, Valeriana officinalis, Myosotis laxa, Galium palustre). I vattenstranden förekommer bl.a svalting (Alisma plantago - aquatica) Dessa älvängar är till sin typ de nordligaste i Testeboån.

Än utvidgas så småningom och bildar Mellansjön. Denna sjö visar en betydligt fattigare vegetation med utpräglat triviala strandpartier. Sävruggar förekommer framförallt i SV-hörnet av sjön. Omgivande skogsmark är till stor del avverkad och detta tillsammans med kraftledningarna, ger sjön ett tråkigt utseende.

5. Sjuforsholmarna - Grytströmmen

Vid utflödet ur Mellansjön delar sig ån på två smalare fåror vilka kommer att omflyta den s.k Sjuforsholmen. Den västra fåran är den mindre och är till stor del igenvuxen av säv- och sjöfräkenbestånd. Huvudfåran bildar ett mycket omväxlande vattenlandskap med vackra forssträckor och däremellan lugna sel. Stränderna är här av största intresse då ädellövsskogspartier och fuktängar förekommer. Älvängarna (vid "G" i topogr. kartans Grytströmmen samt längs ån S om Sjuforsholmen) har tidigare varit föremål för slåtter och än idag återfinns resterna av några hölador. Av skifteskartor från 1800 talet framgår att ängarna då utnyttjades av koltorpare från Smörnäs.

På flera ställen kring Grytströmmen förekommer, som nämnts ovan, strandskog med stort inslag av ädellövträd. Här återfinns ett av landets nordligaste spontana ekbestånd. Vidare förekommer ask, asp och hassel i denna strandskog. Flera ekar når dessutom ansenlig storlek. Här har också den vitryggiga hackspetten observerats vid flera tillfällen de senaste åren.

De olika fuktängstyperna som uppträder längs Grytströmsstränderna utsätts för årliga, tämligen regelbundna översvämningar. Högvattnet innebär att stora mängder näringsrikt sediment avsätts, vilket får till följd en hög växtproduktion. Typisk vegetationszonering, präglad av översvämningarna och tidigare kulturpåverkan, är lätt att observera här. På torrare mark, s.k hårdvallsäng, förekommer en mycket artrik och högvuxen ängsvegetation med ibland manshöga arter. Här märks under högsommaren bl.a vänderot, strätta, kärrtistel, videört, ängsruta, älggräs, fackelblomster samt den sällsynta och sydliga hampflockeln (Valeriana officinalis, Angelica silvestris, Cirsium palustre, Lysimachia vulgaris, Thalictrum flavum, Filipendula vulgaris, Lythrum salicaria, Eupatorium cannabinum). Bland de mer lågvuxna arterna märks bl.a sumpmåra, kärrdunört, sumpförgätmigej, kärrviol och olika smörblommor (Galium uliginosum, Epilobium palustre, Myosotis laxa, Viola palustris, Ranunculus sp.). Sedan slåttern på dessa ängar upphört har tyvärr olika Salix-arter (sälg, vide) vandrat in och kommit att dominera vegetationen speciellt på S sidan av ån. Den vackraste hårdvallsängen är den som ligger på N åbrinken, strax under "u" i kartans "Sjuforsholmen".

Den sumpigare ängsmarken förskonas lättare från förbuskning men i gengäld är floran vanligtvis också mer trivial. Denna fuktängstyp förekommer närmare vattenstranden och på mer låglänt mark. På försommaren förskönas ängarna av tuv- och ängsull (Eriophorum vaginatum, E angustifolium), överhuvudtaget domineras denna biotop av olika gräs- och starrarter.

Längs vattenstranden finns sådana arter som topplösa, gul svärdslilja, svalting, vattenklöver och bredkaveldun (Lysimachia thyrsiflora, Iris pseudacorus, Alisma plantago-aquatica, Menyanthes trifoliata, Typha latifolia).

Ur botanisk synvinkel är de ovan beskrivna älvängarna kanske de mest intressanta biotoperna längs Testeboån, låt vara att de värdefullaste ängarna finns S om Oslättfors. Tyvärr pågår en långsam förbuskning, det vore önskvärt om man kunde sätta stopp för denna igenväxning på de artrikaste ängarna.

6. Smörnäsfjärden

S om Sjuforsholmen och ned till utflödet i Lundbosjön bildar ån en lugn och bred fjärd. Smörnäsfjärden ger ett "norrländskt" intryck på grund av de vackra videbuskage som kantar åns stränder. Annars domineras vattenstranden av säv- och sjöfräkenbestånd och glesare bladvassbestånd. Den storvuxna sjöranunkeln förekommer i täta bestånd i å-förgreningarna vid landsvägsbron (Ranunculus lingua). Här uppträder för övrigt en frodig växtlighet i det relativt grunda vattnet, dominerad av täta sjöfräken- och högstarrbestånd. I dessa bestånd växer också gul svärdslilja, bredkaveldun, vattenpilört, topplösa och vattenklöver (Iris pseudaccrus, Typha latifolia, Polygonum amphibium, Lysimachia thyrsiflora, Menyanthes trifoliata). Här påträffas också fyra arter av igelknoppssläktet, förutom vanlig och stor igelknopp även dvärgigelknopp och plattbladig igelknopp (Sparganium simplex, S ramosum, S minimum, S angustifolium). Ute på mer öppet vatten bildar några av dessa långa flytbladsformer.

7. Lundbosjön

Lundbosjön är den sista stora sjö som Testeboån bildar under sitt lopp. Från sjön finner ån två olika utflöden, dels en huvudström (med till en början nordlig riktning) samt den mindre Nyhammarsån.

Lundbosjön framstår som en ur naturvårdssynpunkt mycket skyddsvärd sjö. Främst tänker jag då på den unika fiskgjusepopulationen men sjön uppvisar också andra kvaliteter. Våtmarkerna som kantar sjön är i detta sammanhang mycket intressanta.

Vegetationsmässigt är Lundbosjön att betrakta som oligotrof med få eutrofa inslag. Bladvass och säv bildar sålunda endast glesare bestånd, medan däremot sjöfräken kan uppträda i tätare bestånd (så ex vid landsvägsbron och vid sundet till Skålbackasjön). En karaktärsart för sjöns grunda vikar är vattenklövern som ibland täcker vattenytan

(Menyanthes trifoliatum). Lundbosjöns stränder utgöres till stor del av myrmarker med vitmoss- och starrarter som de dominerande växterna i vattenstranden. Dessa myrmarker översvämmas under våraran och får härigenom en försenad växtutveckling. Endast vissa uddar samt sjöns talrika öar uppvisar moränstränder. Här förekommer på grunt vatten en sådan typiskt oligotrof art som notblomstret (Lobelia dortmanna), i övrigt är de steniga stränderna både art- och individfattiga.

På de större öarna finns en barrblandskog med inslag av grövre tallar. Dessa träd är mycket viktiga för fiskgjusarnas möjligheter till bobygge.

Lundbosjön ger ett mycket tilltalande intryck och har många naturkvaliteter. Mångfalden öar av olika storlek samt strandmyrarna ger sjön dess särprägel.

8. Fjärdarna, Skravelvik - Oslättfors

Från utflödet ur Lundbosjön har Testeboåns huvudfåra ett fjärdbildande och lugnt lopp ner mot Oslättfors. Denna sträcka utgörs av ett omväxlande och vackert strandlandskap.

Skravelviksfjärden är oligotroft präglad med endast glesa bladvass- och sävruggar. Stränderna utgörs delvis av myrar men barrskog dominerar, dock med stort lövinslag nära vattnet. Själva Skravelviken är numera helt igenvuxen med sjöfräken, vattenklöver och olika starrarter som beståndsbildare (Equisetum fluviatile, Menyanthes trifoliata, Carex sp). I de grundare vattenhålen påträffas tre arter av bläddresläktet, nämligen vanlig, dy- och dvärgbläddra (Utricularia vulgaris, U intermedia, U minor).

Vid Killingholmen delas ån i en nordlig respektive sydlig fåra. Den nordliga har en vegetation med vissa eutrofa inslag. Sålunda förekommer här arter som sjöranunkel, gul svärdslilja, svalting och topplösa

i vattenstranden (Ranunculus lingua, Iris pseudacorus, Alisma plantago-aquatica, Lysimachia thyrsifloria). De grundare vikarna är stadda i snabb igenväxning, sjöfräken, säv och vattenklöver bildar täta bestånd. De ännu öppna vattenytorna har en mycket riklig vegetation med bl.a natearter, hästsvans, gul- och vit näckros (Potamogeton sp, Hippuris vulgaris, Nymphae alba, Nuphar luteum). Växtproduktionen är påfallande stor och under den senaste tioårsperioden har sävruggarna ner mot Oslättfors brett ut sig alltmer.

Den sydligare fåran (huvudloppet) är inte alls präglad av igenväxning, vilket får tillskrivas vattnets större rörlighet här. Ändock har de grundare vikarna täta bestånd av sjöfräken och vattenklöver.

Viken strax V om Oslättfors kapell är nära nog helt igenväxt men hyser många trevliga växter. Bl.a kan sprängört, ängs - och bäckbräsma, kärrstjärnblomma och fackelblomster nämnas (Cicuta virosa, Cardamine pratensis, C amara, Stellaria palustris, Lythrum salicaria).

OMRÅDETS FÅGELFAUNA

På grund av det omväxlande vattenlandskapet inom området (inventerings-) är fågelfaunan mycket intressant. Någon individrikedom av sjöfågel läg- ger besökaren knappast märke till men i gengäld förekommer en del o- vanliga arter. Anmärkningsvärt är att man påfallande ofta ser rovfåg- lar i området, inte sällan sveper lärk- och tornfalkar över myrarna och ängarna i anslutning till ån. Fiskgjusen har en unikt tät population i Lundbosjön men häckar också bl.a i Fjärden och på skogen. Gjusen får gälla för att vara något av en karaktärsart för området, man kan inta undgå att lägga märke till fågeln vid sjöturer under högsommartid. Ett tiotal par utnyttjar ån och intilliggande skogar och sjöar för häckning och fiske.

Bland andfåglarna bör främst nämnas gräsand, knipa, kricka och stor- skrake vilka häckar m.el.m allmänt. Storlommen förekommer framförallt på större öppnare vattendrag, ex i Fjärden och Lundbosjön. Med lite tur kan man få se tranor på näringssök i grundare vikar, något par häckar också i anslutning till ån. Områdets verkliga raritet, den vit- ryggiga hackspetten har regelbundet observerats i lövskogsdungarna vid Sjuforsholmen och Grytströmmen. Arten har på senare år konstaterats häcka strax S om Oslättfors.

Hösttid ses ofta stora flockar av små- och storskrak i åsystemet och även mindre samlingar av sångsvan. I forsarna ser man vintertid ström- stärar på jakt efter småkryp. Häger och kanadagås observeras alltmer frekvent under sommar och höst.

Jag har haft tillfälle att studera områdets fågelfauna under en tio- årsperiod. Några systematiska undersökningar har aldrig företagits utan nedanstående uppgifter grundar sig på ett otal exkursioner. Det område som utgjort observationsfält vad avser fågelfaunan kan sägas utgöra själva ån och sjösystemen med anslutande myrar och ängar samt

strandskogspartier. Den omslutande barrskogen har alltså utelämnats.

Nedan följer en förteckning över de fåglar som jag observerat inom området och som har sin hemvist här. Flytt-, skogs- och kulturbygdsarter har av praktiska skäl i de flesta fall utelämnats. Förteckningen vill alltså visa på de arter som besökaren kan förmodas påträffa vid färder längs ån. Arter som konstaterats häcka inom området har strukits under med heldragen linje.

STORLOM Gavia arctica . Häckar med flera par inom området, främst Lundbosjön och Fjärden. Ses ofta på näringssök i Mellan-och Långsjön. En nedgång i antalet häckande par i Lundbosjön har förmärkts de sista 6 -7 åren. Sannolikt utgör den livliga båttrafiken på Lundbosjön ett hot mot storlommen.

SVARTHAKEDOPPING Podiceps auritus. Observerad ett flertal gånger i Östersjön. Ovisst om häckning ägt rum.

SKÄGGDOPPING Podiceps cristatus. Häckar sparsamt i Östersjön.

HÄGER Ardea cinerea. Enstaka ex har observerats under juli - okt de senaste åren, främst i Lundbosjön (Sågmuren omtyckt) och kring Oslättfors.

KANADAGAS Branta canadensis. Har observerats regelbundet de sista två åren. Nykomling i områdets fauna.

SÅNGSVAN Cygnus cygnus. Rastar i mindre grupper vår och höst.

GRÄSAND Anas platyrhynchos. Den vanligaste andarten längs hela ån.

KRICKA Anas crecca. Häckar sparsamt i grunda vikar, ex i Lundbosjön och Mellansjön.

VIGG Aythya fuligula. Ses ibland under häckninstid.

KNIPA Bucephala clangula. Är något av en karaktärsart och häckar över hela området.

SMÅSKRAKE Mergus serrator. Ses sparsamt även under häckningstid.

STORSKRAKE Mergus merganser. Häckar tämligen sparsamt, ex Fjärden, intilliggande skogar.

ORMVRÅK Buteo buteo. Ses ofta på jakt i åns närhet. Häckar på skogen.

BIVRÅK Pernis apivorus. Kan ses då och då. Har tidigare häckat vid Smörnäs.

DUVHÖK Accipiter gentilis. Ses inte alltför ofta.

SPARVHÖK Accipiter nisus. Vanligare än föregående. Häckade -78 vid Nyhammar.

FISKGJUSE Pandion haliaetus. Häckade 1978 med 5 - 6 par i Lundbosjön, 2 par i Fjärden, några par på skogen i anslutning till ån samt ett par i den närbelägna Hällsjön. Sammanlagt torde ett 10-tal par häcka inom området och dess närhet.

Den märkliga populationstätheten i Lundbosjön synes bero på det stora antalet lämpliga häckningsbiotoper, dvs småöar och holmar med attraktiva boträd samt de goda fiskevattnen i Testeboån och sjöarna. Det alltmer intensiva utnyttjandet av Lundbosjön för fritidsaktiviteter (båttrafik, fiske, kanoting) inverkar tveklöst störande på gjusarna. Man ser ofta närgångna människor som uppehåller sig alltför nära bobalarna och på detta sätt skrämmer fåglarna från boet.

Den senaste tioårs-perioden har antalet häckande par varit tämligen konstant i Lundbosjön, 5 - 7 par och i allmänhet har paren lyckats bra med häckningarna.Några par alternerar tydligen mellan olika bobalar, men i allmänhet utnyttjas samma bon år efter år.

Lundbosjöns unika fiskgjusepopulation är värd att slå vakt om. Eventuellt måste övervägas om landstigningsförbud på vissa öar - för att minska störningarna i häckningsmiljön.

På fig följande sida redovisas de konstaterade häckningarna under 1978

i Lundbosjön, samt förekomsten av detta år icke utnyttjade bon.

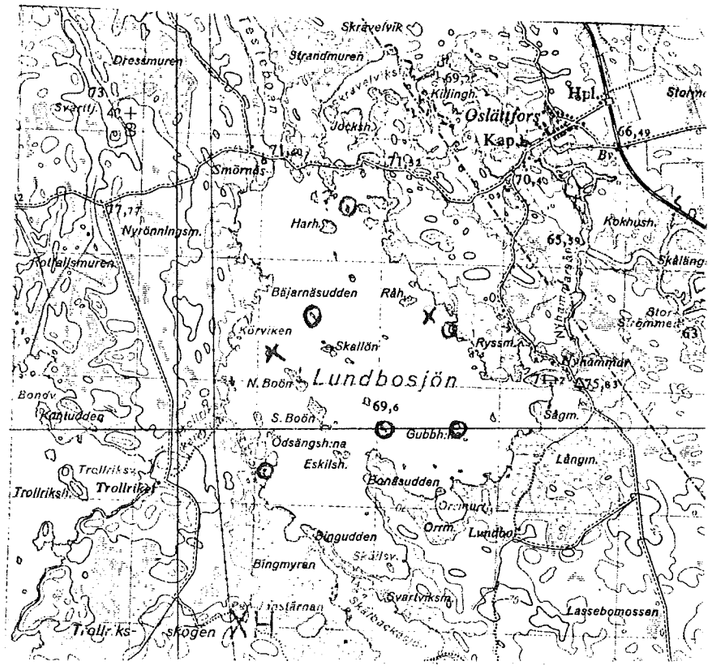

○ = konstaterad häckning med flygga ungar

✕ = ej utnyttjat bo

?○ = häckningsresultat ej känt

LÄRKFALK Falco subbuteo. Observeras rätt ofta längs å-och sjöstränderna, kanske främst i Lundbosjön, där den också konstaterats häcka på en ö (1975 ,76 och 78). Har också häckat i Skravelviksfjärden. Jagar gärna sländor över strandmyrarna.

TORNFALK Falco tinnunculus. Häckar också den i bl.a Lundbosjön på en holme (1975 ,77) och kan ses ryttlande över strandmyrar längs hela inventeringsområdet.

TRANA Grus grus. Häckning konstaterad i Skravelviks~~fjärden~~ en innan kantskogen höggs ned (1975). Häckar dock på myrar i närheten av ån och ses

därför rätt ofta på födosök i grunda vikar.

SOTHÖNA Fulica astra. Har observerats i Östersjön under häckningstid, även i Lundbosjön.

Enkelbeckasin Callinago gallinago. Häckar allmänt på strandmyrar och ängar.

DRILLSNÄPPA Tringa hypoleucos. Häckar allmänt längs stränderna i hela området.

GRÖNBENA Tringa glareola. Några par häckar på några strandmyrar i anslutning till Lundbosjön och Kolforsen.

FISKMÅS Laurus canus. Häckar med några par i Lundbosjön, Fjärden och Östersjön.(även på andra ställen i området) Vanlig.

SILLTRUT Laurus fuscus. Observeras regelbundet i Lundbosjön.

GRÅTRUTEN Laurus argentatus. Häckar med några par i Lundbosjön och Fjärden.

SKRATTMÅS Laurus ridibundus. Har ännu inte konstaterats häcka i inventeringsområdet men ses allt oftare, ex kring Oslättfors.

FISKTÄRNA Vanlig häckfågel i området.

STÖRRE HACKSPETT Dendrocopos major. Häckar på några ställen i aspdungar i anslutning till vatten.

VITRYGGIG HACKSPETT Dendrocopos leucotos . Har observerats vid ett flertal tillfällen under häckningstid vid Grytströmmen och Sjuforsholmen, samt vid Nyhammar.

SPILLKRÅKA Dryocopus martius. Häckar vid vattendragen gärna i lövdungar.

GULÄRLA Motacilla flava. Observeras ibland vid Kolforsen under häckningstid

STRÖMSTARE Cinclus cinclus. Karaktärsfågel vintertid vid öppna forsar. Observerad under häckningstid vid Grytströmmen.

SÄVSÅNGARE Acrocephalus schoenobaenus. vanlig längs vissa vattendrag, speciellt vid Smärnäsfjärden och Sjuforsholmen, där många par häckar.

NÖTVECKA Sitta europea. Häckar vid strandskogen kring Grytströmmen.

SÄVSPARV Emberiza schoeniclus. Mycket vanlig längs buskiga stränder, ex i Lundbosjön, Smörnäsfjärden.

- - 0 0 - -